

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI LASTENSUOJELULAIN JA LASTENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA ANNETUN LAIN VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSEN MUUTTAMISESTA (HE 71/2019 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 5.12.2019

Sosiaali- ja terveysministeriön vastine Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden huomautuksiin ja lausuntoihin

Yleisiä huomioita

Lastensuojelun keskusliiton (LSKL), Mannerheimin lastensuojeluliiton, Vantaan kaupungin, Ensi- ja turvakotien liiton ja Helsingin hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan on olennaista turvata hallinto-oikeuksille ja kuntien lastensuojelutyölle riittävät resurssit ja osaaminen. Vantaan kaupunki toivoo, että hallinto-oikeudet alkaisivat julkaista ratkaisujaan kuntien kansallisten ja yhteneväisten käytäntöjen luomiseksi. Suomen asianajajaliiton mukaan valituslupajärjestelmän käyttöönotto voi johtaa lisääntyvään määrään huostaanottopäätösten purkuhakemuksia, mikä puolestaan heijastuisi lastensuojelusta vastaavan sosiaalitoimen työmäärään.

LSKL:n ja Helsingin hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan on syytä arvioida kokonaisuudessaan uudestaan päätöksentekojärjestelmän rakenteita lastensuojelun osalta. LSKL pitää tärkeänä, että valituslupamenettelyn laajentuessa tilannetta seurataan ja arvioidaan lapsen ja perheen koetun oikeudenmukaisuuden ja oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Lapsiasiavaltuutettu, Vantaan kaupunki ja Ensi- ja turvakotien liitto katsovat, että jälkihuoltoa ja itsenäistymisvaroja koskeva sisällöllinen uudistus olisi hyvin tarpeellinen ja kiireellinen. Kuntaliitto tuo esille jatkotyön osalta lastensuojelulain 76 §:n tarkentamisen ja esittää, että jälkihuollon kehittämisen varmistamiseksi olisi tarpeen suunnata kunnille kehittämisrahaa, jotta voidaan luoda toimivia palvelu- ja yhteistyökonsepteja terveyspalveluihin, oppilaitoksiin, opiskeluhooltoon ja työvoimapalveluihin.

Muutosehdotukset

Lastensuojelulain 6 §:ssä nuorella tarkoitettaisiin 18–24-vuotiasta.

⇒ Ei muutosesityksiä eikä muutostarvetta.

Lastensuojelulain 77 §:n 3 momentti. Esityksen mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi velvollisuus maksaa itsenäistymisvarat nuorelle jälkihuollon päättyessä tai viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta, nykyisen 21 vuoden sijasta.

Lausunnon antajat kannattivat pääsääntöisesti esitystä ja pitivät sitä perusteltuna. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies esittää huolensa, että itsenäis-

tymisvarojen maksamisajankohtaa voidaan käsiteltävänä olevan lakiesityksen perusteella siirtää viranomaisen harkinnan mukaan aina siihen asti, kunnes nuori täyttää 25 vuotta nykyisen 21 vuoden sijaan.

Sosiaali- ja terveysministeriö:

⇒ Viimesijaisen maksupäivän säätäminen yhteneväiseksi jälkihuollon ikärajan kanssa mahdollistaisi nuoren tukemisen ja ohjaamisen tarvittaessa myös itsenäistymisvarojen käytössä pidempään. Jokaisen nuoren yksilöllinen tilanne on huomioitava maksupäivän osalta sekä voimassaolevan lainsäädännön että muutosesityksen perusteella. Jos nuori ja sosiaalityöntekijä ovat erimielisiä itsenäistymisvarojen käytöstä tai niiden maksamisesta, asiasta on jatkossakin tehtävä muutoksenhakukelpoinen päätös.

⇒ Ei muutostarvetta.

Lastensuojelulain 82, 89 ja 90 §:ssä olevat yleisviittaukset muutettaisiin viittauksiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (*hallintoprosessilaki*).

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että ehdotetun 89 §:n 6 momentissa ja 90 §:n 3 momentissa viitataan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Viittaukseen ei ole sisällytetty säädöskokoelmanumeroa (vrt. 82 § 1 mom).

Sosiaali- ja terveysministeriö:

⇒ Laintarkastuksen ohjeiden mukaisesti säädöskokoelmanumeroa käytetään vain ensimmäisen kerran lakiin viitattaessa, mutta ei jäljemmissä pykälissä samaan lakiin viitattaessa. Ei muutostarvetta.

Lastensuojelulain 84 §:n 1 momentin (*Valmisteleva suullinen käsittely hallinto-oikeudessa*) viittaus hallintolainkäyttölain 37 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi hallintoprosessilain 47 §:än, joka koskee suullista valmistelua. Lastensuojelulain 84 §:n 2 momentin viittaukset hallintolainkäyttölain 37 ja 38 §:än muutettaisiin viittaukseksi hallintoprosessilain 57 §:än, jossa säädetään suullisen käsittelyn järjestämisestä.

⇒ Ei muutosesityksiä eikä muutostarvetta.

Lastensuojelulain 92 §:n 1 momentin viittaus (*Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen*) hallintolainkäyttölakiin muutettaisiin viittaukseksi hallintoprosessilakiin. Lisäksi kuntien välistä vastuunjako koskeva valituslupasäännös poistettaisiin. Muilta osin kyseinen 92 § säilyisi ennallaan. Tämä tarkoittaa, että hallintoprosessilain voimaantulon jälkeen kaikissa lastensuojelulain 92 §:n tarkoittamissa asioissa edellytetään valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, oikeusministeriö, Korkein hallinto-oikeus ja Helsingin hallinto-oikeus kannattavat esitystä. LSKL ja Lapsiasiavaltuutettu kannattavat lähtökohtaisesti toimia, joilla lyhennetään oikeusprosessien kestoja ja katsovat, että valituslupamenettelyn käyttöönottoa voidaan perustella siitä näkökulmasta, että se saattaa lyhentää lastensuojelua koskevien oikeudenkäyntien kestoja. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, ettei valituskynnys saa nousta liian korkeaksi. Muutoin siirtymistä valituslupajärjestelmään ei voida pitää lapsen oikeuksien mukaisena. LSKL:n ja Ensi- ja turvakotien liiton näkemyksen mukaan hallinto-oikeuden käsittelyssä on madallettava suullisen käsittelyn kynnystä, mikäli valituslupamenettelyn laajentaminen toteutuu.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ja oikeusministeriö katsovat, että esitys on perustuslakivaliokunnan linjauksen mukainen (PeVL 55/2014 s.) ja, ettei perustuslain 21 §:stä johdu estettä mainitun kaltaiselle sääntelylle, jos muilla oikeusturvajärjestelyillä kyetään turvaamaan lasten ja heidän perheidensä perusoikeuksien toteutuminen.

Oikeusministeriö ja korkein hallinto-oikeus korostavat, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentin mukaan valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen on myönnettävä, jos asialla on ennakkopäättösluonnetta, asia on ilmeisen virheen vuoksi aiheutta saattaa korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi tai valituslupan myöntämiseen on muu painava syy. Korkein hallinto-oikeus korostaa lisäksi, että valituslupavaatimus on ehdotettu koskemaan myös viranomaisista, jonka tekemän huostaanottohakemuksen hallinto-oikeus on hylännyt. Korkein hallinto-oikeus on tarkastellut vuosilta 2016-2019 kaikkia eli 21 sellaista ratkaisua, joissa hallinto-oikeuden päätös on kumottu. Korkein hallinto-oikeus pitää selvänä, että edellä mainituissa asioissa olisi myönnetty valituslupa, jos ehdotettu järjestelmä olisi ollut näitä asioita ratkaistaessa voimassa. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan valitusprosessi lastensuojeluasioissa korkeimmassa hallinto-oikeudessa kestää noin vuoden.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että tahdonvastaista huostaanottoa koskevissa asioissa ja lapsen tutkimista koskevissa lupa-asioissa ensi asteen päätöksen tekee hallinto-oikeus viranomaisen hakemuksesta. Voimassa olevan hallintolainkäyttölain 33 §:n mukaan hallinto-oikeuden on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi. Näin säädetään myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 37 §:ssä. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan tahdonvastaista huostaanottoa koskevassa asiassa järjestetään suullinen käsittely käytännössä aina, kun yksityinen asianosainen sitä pyytää. Hallinto-oikeus voi järjestää suullisen käsittelyn myös omasta aloitteestaan asian selvittämiseksi tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaamiseksi. Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla oikeudenkäynnin osapuolia, myös 12 vuotta täyttänyttä lasta, ja ottaa vastaan heidän esittämänsä todistelua. Lapsen huostaanottoa ja siihen liittyviä asioita ratkaistaessa lainoppineiden

tuomareiden lisäksi hallinto-oikeuden ratkaisukokoonpanoon kuuluu erityisesti lastensuojeluasioihin perehtynyt asiantuntijajäsen. Edellä todetun johdosta oikeusturvan toteutuminen on järjestetty varsin perusteellisesti hallinto-oikeuden menettelyssä.

Hallinto-oikeuden käytännön työssä on käynyt selkeästi ilmi, että pitkät käsittelyajat ovat raskaita lapsille ja heidän perheilleen ja voivat pahimmillaan vaikeuttaa perheen ja lastensuojelun yhteistyötä siten, että työtä ongelmien korjaamiseksi ei tosiasiassa voida aloittaa ennen kuin oikeusprosessi on päättynyt. Säättämällä valituslupajärjestelmä koskemaan myös tahdonvastaaisia huostaanottoja voidaan oikeudenkäynnin kokonaiskestoa hallinto-oikeuden arvion mukaan saada lyhentymään useimmissa tapauksissa.

Lapsiasiavaltuutetun teettämän selvityksen (2010) mukaan pysyvyyttä ja turvallisuutta tarkastellaan liian harvoin huostaan otetun lapsen sijoituspaikan, lapsen sosiaalisten suhteiden, tuen ja työntekijäsuhteiden pysyvyyden näkökulmasta. Lapsiasiavaltuutettu pitää lastensuojeluasioiden, erityisesti huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevien asioiden käsittelyjen kestoa lasten oikeusturvan ja hyvinvoinnin kannalta aivan liian pitkänä (hallinto-oikeuden käsittelyajat 6 – 9 kuukautta). Hakemukset hallinto-oikeuteen tulevat usein tilanteissa, joissa lapsi on jo kiireellisesti sijoitettu LSL 38 §:n nojalla. Lapsi saattaa olla ensin kriisiperheessä ja pysyvää sijoitusratkaisua haetaan tavalisesti vasta hakemuksen käsittelyn yhteydessä tai hakemuksen hyväksymisen jälkeen. Epävarmassa tilanteessa lapsen kiinnittyminen sijaishuoltopaikkaan ja sen ihmisiin häiriintyy, eikä lapsen oikeus pysyviin olosuhteisiin toteudu.

LSKL:n näkemyksen mukaan valituslupamenettelyn laajentaminen on ongelmallista lapsen ja perheen kokeman oikeudenmukaisuuden kannalta. MLL ja Suomen Asianajajaliitto eivät kannata lastensuojeluasioiden muutoksenhakuoikeuden rajaamista. Korkeimman hallinto-oikeuden toimiessa tahdonvastaista huostaanottoa ja sijaishuoltoa sekä lapsen tutkimista koskevissa asioissa ainoana muutoksenhakuasteena, tarkoittaisi valituslupavaatimuksen laajentaminen näihin asiaryhmiin merkittävää rajoitusta asianosaisen muutoksenhakuoikeuteen. Käsittelyn joutuisuus on tärkeä oikeusturva-tekijä, mutta oikeusturvan kannalta esitystä kestävämpi tapa olisi varmistaa riittävät resurssit kunnan lastensuojelutyölle ja hallintotuomioistuimille. Hallintoratkaisu vastentahtoisessa huostaanottoasiassa ei asianosaisen oikeusturvan näkökulmasta kaikin osin täytä ensiasteen tuomioistuinmenettelylle asetettavia vaatimuksia. Asianosaisilla ei julkisen oikeusavun rajoituksista johtuen ole useinkaan mahdollista avustajan käyttämiseen huostaanottoprosessin ensivaiheessa, joka luo perusteet asian jatkokäsittelylle. Valituslupajärjestelmän käyttöönotto merkitsisi useimmissa tapauksissa sitä, että asianosainen saisi asiansa käsitellyksi vain yhdessä sellaisessa viranomaisessa, jossa hänen oikeutensa saada asian käsittelyn vaatima oikeusapu toteutuu.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että ehdotetun 92 §:ssä viitataan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Esityksessä olevaan viittaukseen ei ole sisällytetty säädöskokoelmanumeroa.

Sosiaali- ja terveysministeriö:

Perustuslakivaliokunta on korostanut, että hallinto-oikeudellista muutoksenhakujärjestelmää on syytä arvioida kokonaisuutena, josta valitusmahdollisuus korkeimpaan hallinto-oikeuteen muodostaa yhden osan. Perustuslakivaliokunta on pitänyt valituslupajärjestelmää ja sen laajentamista tarkasteltaessa keskeisenä varmistua siitä, että muutoksenhakujärjestelmä kokonaisuutena turvaa sekä oikeusturvan saatavuuden ja riittävyys, että asian käsittelyn niin joutuisasti, kuin se on oikeusturvavaatimuksen valossa mahdollista. Tällöin on tarkasteltava etenkin sitä, turvaavatko korkeinta hallinto-oikeutta edeltävät muutoksenhakujärjestelyt kyseisessä asiaryhmässä asian laadun ja merkittävyyden edellyttämät oikeusturvatakeet. Merkitystä on myös sillä, riittääkö korkeimman hallinto-oikeuden velvollisuus tai mahdollisuus valituslupan myöntämiseen laissa säädettyjen perusteiden täytyessä turvaamaan oikeusturvan saatavuuden kyseisessä asiaryhmässä. Edellä mainittujen kriteereiden täytyessä valituslupajärjestelmän soveltaminen on perustuslain 21 §:n valossa yleensä perusteltua (PeVL 32/2012 vp).

Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain 21 §:stä ei johdu estettä valituslupasääntelyn ulottamiselle lastensuojeluasioihin – mukaan lukien tahdonvastaista huostaanottoa ja sijaishuoltoon määräämistä koskevat asiat – jos muilla oikeusturvajärjestelyillä kyetään turvaamaan lasten ja heidän perheidensä oikeusturva (PeVL 55/2014 vp).

Arvioitaessa valituslupajärjestelmän perustuslainmukaisuutta perustuslakivaliokunta on huomionnut (PeVL 50/2018 – HE 29/2018 Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa jne.), että valituslupan asettamisessa valituksen edellytykseksi on kyse siitä, missä laajuudessa korkein hallinto-oikeus tutkii valituksen. Se ei merkitse niin pitkälle menevää rajoitusta muutoksenhakuoikeuteen kuin varsinaiset valituskiellot. Toiseksi on otettava huomioon, että valituslupan ehtojen täytyessä korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa. Valituslupan myöntämisen edellytykset eivät rajoitu ennakkopäätösperusteeseen, vaan lupa on myönnettävä myös asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi tai jos valituslupan myöntämiseen on muu painava syy. Perustuslakivaliokunnan mukaan tämä sääntely merkitsee, että oikeusturvaelementti on vahvasti mukana myös ehdotetussa hallinto-oikeudellisessa valituslupajärjestelmässä.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen, Korkeimman hallinto-oikeuden, Helsingin hallinto-oikeuden sekä oikeusministeriön tavoin ja niiden lausunnoissa esiin tuotujen perusteiden nojalla, että asianosaisten oikeusturva toteutuu hallinto-oikeuden menettelyssä

sekä sitä edeltävässä lastensuojeluviranomaisen tekemässä lastensuojelutarpeen selvittämisessä. Lastensuojelun toimenpiteiden on aina perustuttava lapsen etuun ja lasta on kuultava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla kaikessa lastensuojelun työssä. Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Huostaanotto on tarkoitettu lapsen suojelemiseksi, väliaikaiseksi toimenpiteeksi ja se on lopetettava heti, kun sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Sosiaalitoimella on velvollisuus edistää aktiivisin toimin huostassapidon lopettamista ja perheen jälleenyhdistämistä. Hallinto-oikeuskäsittelyssä tahdonvastaista huostaanottoa koskevassa asiassa järjestetään suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen sitä pyytää ja hallinto-oikeus voi järjestää suullisen käsittelyn omasta aloitteestaan asian selvittämiseksi tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takaamiseksi. Lapsen huostaanottoa ja siihen liittyviä asioita ratkaistaessa hallinto-oikeuden ratkaisukokoonpanoon kuuluu erityisesti lastensuojeluasioihin perehtynyt asiantuntijajäsen. Lisäksi asianosaiset voivat aina hakea huostassapidon lopettamista kunnan sosiaalitoimelta ja tarvittaessa valittaa kunnassa tehdystä päätöksestä hallinto-oikeuteen.

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy näkemykseen siitä, että valituslupasääntely ei merkitse valituskieltoa, vaan vaikuttaa ainoastaan siihen, missä laajuudessa valitus tutkitaan. Valituslupa-asiassa korkein hallinto-oikeus tutkii ensin, onko kyseessä olevassa tapauksessa valitusluvan myöntämisen perustetta. Korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa, jos laissa säädetty valituslupaperuste on olemassa. Kun valituslupa on myönnetty, korkein hallinto-oikeus antaa myös perustellun ratkaisun pääasiassa. Muussa tapauksessa korkein hallinto-oikeus antaa päätöksen, jossa todetaan, ettei asiassa ole valitusluvan myöntämisen perustetta, joten valituslupa ei myönnetä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvattu oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa toteutuu, kun oikeudenmukainen oikeudenkäynti järjestetään vähintään yhdessä oikeusasteessa. Asiat, joissa hallinto-oikeus toimii ensiasteen ratkaisijana, käsitellään yhdessä oikeusasteessa. Korkein hallinto-oikeus tutkii sen lisäksi valituslupahakemuksen, johon se antaa päätöksen. Näin ollen asianosaisten oikeus saada asiansa käsitellyksi yhdessä oikeusasteessa toteutuu myös tahdonvastaisessa huostaanotossa ja siihen liittyvässä sijaishuollossa sekä lapsen tutkimista koskevan luvan osalta.

Toisaalta perustuslakivaliokunta on pitänyt valituslupavaatimuksen kohdistamista tuomioistuimen ensimmäisenä asteena antamaan päätökseen poikkeuksellisenä muutoksenhakuoikeuden rajoituksena, jolle tulee olla oikeusturvan ja muutoksenhaun kannalta painavat, yleisesti hyväksyttävät ja erityiset perusteet. (PeVL 68/2014 vp. Ks. myös PeVL 33/2012 vp, s. 3/I). Tarkastellessaan valituslupamenettelyn soveltuvuutta huostaanottoa koskevilla

asioissa perustuslakivaliokunta on todennut että, tahdonvastaista huostaanottoa koskevat päätökset merkitsevät varsin tuntuva puuttumista lapsen ja hänen perheensä perusoikeuksiin. Toisaalta huostaanottoa koskevissa asioissa on valiokunnan mukaan myös sellaisia etenkin lapsen etuun liittyviä seikkoja, jotka puoltavat vahvasti asian joutuisaa käsittelyä ja huostaanottoa koskevien ratkaisujen lainvoimaiseksi tulemisen nopeuttamista. Perustuslakivaliokunta viittasi tältä osin korkeimman hallinto-oikeuden 17.9.2013 valtioneuvostolle tekemään esitykseen lastensuojelulain muutoksenhakusäännöksen muuttamiseksi (PeVL 55/2014 vp). Esitys koski huostaanottoasioita ja lastensuojeluasioita, joissa asiat on ratkaistu ensi asteena hallintopäätöksin. Esityksessään korkein hallinto-oikeus katsoi, että huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevan asian uudelleen käsittely samassa laajuudessa korkeimmassa hallinto-oikeudessa ei tuo uutta asian arvioimiseksi. Valituksissa näissä asioissa lähtökohtana on yleensä sama tosiseikka koskeva erimielisyyss, joka on jo hallinto-oikeudessa laajan aineiston perusteella ratkaistu. Korkein hallinto-oikeus toi myös esille, ettei se valtaosassa ratkaisuja muuta hallinto-oikeuden päätöstä.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että asianosaisten oikeusturva toteutuu edellä mainituilla perusteilla. Lisäksi valituslupamenettely lyhentäisi lastensuojelua koskevien oikeudenkäyntien kestoa erityisesti niiden asioiden osalta, joissa korkein hallinto-oikeus ei myöntäisi valituslupaa. Tämä edistäisi käsittelyn joutuisuutta, joka on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tae. Joutuisuusvaatimus ilmentää osaltaan lastensuojeluasioissa sovellettavaa lapsen edun periaatetta, joka sisältyy myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Erityisesti huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevissa asioissa on lapsen edun mukaista, että oikeusprosessi saadaan päätökseen joutuisasti. Lapsen kiinnittyminen sijaishuoltoon ja lastensuojelun työskentely perheen auttamiseksi on käytännössä mahdollista usein vasta oikeusprosessin päätyttyä. Lausuntojen mukaan näiden asioiden ja valitusten käsittelyssä kestää hallinto-oikeudessa noin 6-9 kuukautta ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa noin vuoden. Korkein hallinto-oikeus on muuttanut 21 hallinto-oikeuden ratkaisua vuosina 2016-2019 ja toteaa lausunnossaan, että näissä asioissa se olisi myöntänyt valituslupan, jos valituslupamenettely olisi ollut käytössä.

⇒ Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että esityksen 92 §:n 2 momenttia tarkennetaan väärinymmärrysten välttämiseksi. Myös 2 momentissa säädetyissä tilanteissa hakemuksen tai päätöksen tehneen viranomaisen on haettava valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

92 §:n 2 momentti voitaisiin tarkentaa esimerkiksi seuraavasti:

Hakemuksen tai päätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätöksestä 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetään.

- ⇒ Laintarkastuksen ohjeiden mukaisesti säädöskokoelmanumeroa käytetään vain ensimmäisen kerran lakiin viitattaessa, mutta ei jäljemmissä pykälissä samaan lakiin viitattaessa. Säädösnumero on mainittu esityksen 82 §:ssä. Ei muutostarvetta tältä osin.
- ⇒ Muilta osin ei muutostarvetta.

Lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (542/2019) voimaantulosäännöstä esitetään muutettavan siten, että jälkihuollon ikärajan muutosta alettaisiin soveltaa lainmuutoksen voimaantulopäivänä 1.1.2020. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuutta koskevaa uutta 75 §:n 3 momenttia ei sovellettaisi takautuvasti niihin lapsiin ja nuoriin, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen lain voimaan tuloa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että jälkihuollon ikärajan noston tulisi koskea myös niitä lapsia ja nuoria, joilla alkaa oikeus jälkihuoltoon jo ennen 1.1.2020. MLL esittää, että jälkihuoltoon varataan riittävät voimavarat jo ensi vuoden valtion talousarvioon ja että esitysluonnoksen rajauksesta, jonka mukaan uutta 25 vuoden jälkihuollon ikärajaa ei sovellettaisi lapsiin ja nuoriin, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen 1.1.2020, luovutaan. Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että ehdotuksen perustelut eivät muodosta perusoikeusjärjestelmän tarkoittamaa hyväksyttävää syytä erilaiselle kohtelulle. Tällä perusteella eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää voimaantulosäännöstä perustuslain 6 §:n kannalta ongelmallisena, kun sen perusteella ennen lain voimaantuloa 21 vuotta täyttäneet eivät olisi oikeutettuja jälkihuollon palveluihin, mutta lain voimaantulon jälkeen 21 vuotta täyttäneet olisivat jälkihuollon piirissä.

Sosiaali- ja terveysministeriö:

Suomen perustuslain 6 §:ssä säädetään yhdenvertaisuudesta. Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Esityksen mukaan jälkihuolto-oikeuden laajennus koskee lapsia ja nuoria, joiden jälkihuolto-oikeus on alkanut ennen 1.1.2020, mutta joiden jälkihuolto-oikeus on edelleen voimassa 1.1.2020 sekä lapsia ja nuoria, joiden jälkihuolto-oikeus alkaa vasta 1.1.2020 tai sen jälkeen. Lasten ja nuorten, joiden oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ennen jälkihuollon ikärajan nousun voimaan tuloa, subjektiivinen jälkihuolto-oikeus ei esityksen mukaan palautuisi takautuvasti voimaan. Esitys on lainsäädännön valmistelun lähtökohdan mukainen eli muutos ei tule takautuvasti voimaan. Näilläkin lapsilla ja nuorilla on käytettävissään kaikki kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon, toimeentulon turvaan, asumisen tukeen, koulutukseen ja työllistymiseen liittyvät palvelut ja tukijärjestelmät. Heille on myös täytynyt laatia tarvittaessa

jälkihuollon päättyessä lapsen tai nuoren kanssa yhdessä suunnitelma, johon on kuvattu ja koottu jälkihuollon jälkeen lapsen tai nuoren käytettävissä olevat palvelut. Ainoastaan ne lapset ja nuoret, joiden jälkihuolto-oikeus on päättynyt ennen 1.1.2020 eivät palaa takaisin jälkihuollon piiriin.

Kunta voi jatkossakin tukea lasta ja nuorta itsenäistymisessä, vaikka hänellä ei ole subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon.

Oikeus jälkihuoltoon on säädetty voimassa olevassa laissa 21 ikävuoteen. Ikärajan nostamista 25 ikävuoteen ei ole lakialoitteessa tai eduskunnan hyväksyessä lakialoitteen perusteltu tai arvioitu yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Voimaantulosäännöksessä ei aseteta erillistä ikärajaa, joka olisi yhdenvertaisuuden vastaista.

Takautuvassa lain voimaantulossa tulisi määrittää ketkä tai minkä ikäiset lapset tai nuoret palaisivat jälkihuolto-oikeuden piiriin. Jälkihuolto-oikeus on voinut päättyä sekä nuorilta 21-24 vuotiailta, mutta myös alle 18 vuotiailta ennen 1.1.2020. Ei ole perusteltua, että 21-24 vuotiaat nuoret, joiden jälkihuolto-oikeus on jo päättynyt ennen 1.1.2020, palaisivat takaisin jälkihuollon piiriin lastensuojelun vastuulle. Tähän ryhmään kuuluu nuoria aikuisia, jotka ovat päässeet elämässään eteenpäin ja ovat aikuisten palveluissa ja heidän palaamisensa takaisin lastensuojelun vastuulle ei ole perusteltua. Toisaalta yhdenvertaisuusedellytyksen johdosta olisi annettava oikeus myös niille alaikäisille lapsille sekä 18-20 vuotiaille nuorille, joiden lastensuojelun sijoitus ja oikeus jälkihuoltoon on päättynyt ja heidän lastensuojelun asiakkuudestaan on kulunut viisi vuotta. Heidänkään osaltaan ei ole perusteltua palauttaa heitä takaisin lastensuojelun vastuulle, kun heillä ei ole ollut tarvetta lastensuojelun palveluihin viiteen vuoteen.

Mikäli takautuva voimaantulo asetettaisiin tiettyyn ikään, tulisi se voida perustella perustuslain 6 §:n nojalla. Tälle tulisi myös arvioida kustannusvaikutukset ja saada lisärahoitus kuntien valtionosuuksiin. Kustannusvaikutukset ovat useita miljoonia, kun nyt 2020 vuoden alusta jälkihuollon ikärajan nousun johdosta kuntien valtionosuuksiin on jo lisätty 12 miljoonan euron lisärahoitus.

⇒ Ei muutostarvetta.

Uudistuksen voimaantulo Laki ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

⇒ Ei muutosesityksiä.